

УДК: 81'243:001.891.5

Л. І. Довгань,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Вінницький державний аграрний університет)
laron@yandex.ru

ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТІВ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуто сутнісні характеристики тестів як ефективного засобу контролю знань студентів у процесі вивчення іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах. Виділено основні види тестів залежно від етапу навчального процесу, на якому вони впроваджуються, та проаналізовано особливості їх застосування. Визначено переваги використання тестових завдань у навчальному процесі.

Перехід немовних вищих навчальних закладів до системи кредитно-модульного навчання спричинив значну увагу освітян до тестів успішності як засобу оцінювання навчальних досягнень студентів. Цей інтерес є цілком виправданим, оскільки тестування є ефективним засобом контролю і дає можливість у досить короткий час сформувати уявлення про знання студентів. Так, тест дозволяє перевіряти одночасно всіх студентів групи; виконання тесту займає небагато часу, що робить можливим його проведення практично на будь-якому занятті; при виконанні тесту всі студенти знаходяться в рівних умовах – вони працюють в один і той же час з однаковим за обсягом та складністю матеріалом; також тест дає можливість контролювати не тільки засвоєння матеріалу, але й володіння окремими вміннями його використання. Ці характеристики тестів безумовно свідчать про доцільність їх використання в навчальному процесі [1: 192].

Вітчизняні дослідники (О. Вакуленко, Д. Гільчук, О. Коваленко, В. Коккота, С. Ніколаєва, О. Петрашук, А. Рапопорт, Н. Саєнко, Т. Товкес, О. Холод, Н. Чорна та ін.) присвятили дослідженню проблеми використання тестів чимало праць. Цьому питанню приділяється досить велика увага і у дослідженнях зарубіжних учених (J. Alderson, R. Arends, M. Ash, L. Bachman, M. Canale, E. Hagen, R. Ebel, E. Goetz, R. Thorndike, M. Swain, J. Heaton, H. Madsen). Сучасні дослідники вивчають теоретичні та практичні аспекти застосування тестів, аналізують особливості організації тестового контролю тощо. Однак надмірна захопленість тестуванням у навчальному процесі без відповідного критичного осмислення різних його аспектів може привести до недостатньо об'єктивної оцінки його навчальної цінності і тим самим замість користі завдати шкоди справі практичного викладання іноземної мови [1: 193]. Недостатньо вивченою є на сьогодні і проблема використання тестів у немовних вищих освітніх закладах під час вивчення іноземних мов.

Метою нашого дослідження є аналіз сутнісних характеристик, видів, основних переваг та недоліків тестових завдань у процесі вивчення іноземної мови в немовних вищих навчальних закладах.

Тест (від англ. test – перевірка, випробування) – це серія стандартизованих завдань, які пройшли попереднє випробування з метою визначення якісних показників і які дають можливість об'єктивно визначити рівень студентів з певного аспекту.

Тестування як термін у вузькому значенні означає власне процес використання і проведення тесту, а в широкому – 1) сукупність етапів планування, складання і випробування тестів, обробки та інтерпретації результатів проведення тесту [2: 75]; 2) метод діагностики, що використовує стандартизовані питання і завдання (тести), які мають певну шкалу значень [3: 397].

Тести успішності повинні відповідати ряду вимог. Вони повинні бути: відносно короткотерміновими, тобто не вимагати значних затрат часу; однозначними, тобто не допускати вільного тлумачення тестового завдання; правильними, тобто виключати можливість формулювання багатозначних відповідей; бути відносно короткими; зручними, тобто придатними для швидкої математичної обробки результатів; стандартними, тобто придатними для широкого практичного використання [4: 232].

Розрізняють *нормативно-орієнтовані* і *критеріально-орієнтовані* тести [5: 241-242]:

Нормативно-орієнтовані тести успішності передбачають зіставлення індивідуального результату тестування окремого студента з результатами студентів нормативної вибірки. Тестовий показник може бути описаний як середній, вищий або нижчий за середній. Оцінка за виконання такого тесту практично нічого не говорить про засвоєння студентом конкретних знань, умінь і навичок.

Критеріально-орієнтовані тести призначені для перевірки засвоєння конкретних знань і умінь. Виконання кожним студентом такого тесту оцінюється шляхом порівняння його індивідуального результату з об'єктивним еталоном (критерієм): переліком конкретних знань і умінь, яким мають оволодіти всі студенти внаслідок вивчення певної теми або предмету в цілому. Якщо результати

тестування свідчать, що багато студентів оволоділи певним матеріалом, то вчителю необхідно ретельно проаналізувати процес навчання, виявити його слабкі місця, щоб внести корективи і ліквідувати недоліки. Водночас студент має можливість дізнатися, які знання і вміння він не засвоїв. Таким чином, критеріально-орієнтовані тести забезпечують діагностичний зворотний зв'язок, внаслідок чого вони мають більше практичне значення для викладача, ніж нормативно-орієнтовані.

Американські тестологи, які започаткували тестування з іноземних мов, розрізняють об'єктивні та суб'єктивні тести [6: 26]. В об'єктивних тестах визначення правильності відповіді здійснюється механічно, згідно підготовлених ключів, у суб'єктивних – воно засновується на думці того, хто перевіряє. До об'єктивних відносяться тести, які містять такі завдання: вибрати відповідь із ряду запропонованих (multiple-choice technique), об'єднати за якою-небудь ознакою запропоновані мовні одиниці – слова, синтагми, речення та ін. (matching technique), визначити факт наявності якої-небудь ознаки в запропонованих мовних чи мовленнєвих елементах (true/false technique), скласти ціле із його частин, які запропоновані в довільному порядку (slashed technique). Іншими словами, завдання об'єктивних тестів завжди мають однозначний розв'язок, і в цьому полягає ще одна їх відмінність від завдань суб'єктивних тестів. Найбільш розповсюдженими серед останніх є подання власного завершення тексту – при цьому матеріал для завершення не дається (completion technique), заповнення пропусків (cloze technique), написання твору (essay), участь в інтерв'ю (controlled/guided interview) та ін. [1: 193].

Залежно від етапу дидактичного процесу, на якому використовуються тести, за їх допомогою ефективно забезпечується попередній, поточний, тематичний і підсумковий контроль знань та вмінь студентів [4: 232-233]:

Попередній контроль. Успіх вивчення нової теми (розділу або курсу) залежить від ступеня засвоєння тих понять, термінів, положень, які вивчалися на попередніх етапах навчання. Якщо в педагога немає про це інформації, то він позбавлений можливості управляти навчальним процесом. Застосовуючи *пропедевтичне діагностування* (попередній контроль знань), він одержує цю інформацію. Дана інформація необхідна ще і для того, щоб зафіксувати (зробити зріз) вихідного рівня успішності. Порівнюючи вихідний (початковий) рівень успішності з кінцевим (досягнутим), викладач може виміряти "приріст" знань, ступінь сформованості вмінь і навичок, проаналізувати динаміку й ефективність процесу навчання, праці педагога. Зібрати такий обсяг інформації можна завдяки тестуванню, яке здійснюється за допомогою спеціально розроблених для цієї мети завдань.

Поточний контроль. Необхідний для діагностування ходу навчального процесу, виявлення його динаміки, зіставлення досягнутих на окремих етапах результатів з іншими. Поточний контроль своєчасно визначає прогалини в засвоєнні матеріалу і стимулює навчальну працю студентів.

Тестові завдання для поточного контролю формуються так, щоб охопити найважливіші елементи знань, умінь, які здобули студенти. Тривалість виконання тесту не повинна перевищувати 10-12 хв. Після завершення роботи обов'язково аналізуються допущені студентами помилки.

Тематичний контроль. У його основі лежить не проста перевірка засвоєних елементів, а розуміння системи, що об'єднує ці елементи. Значну роль при цьому відіграють синтетичні, комплексні завдання, які об'єднують питання про окремі поняття теми, спрямовані на виявлення інформаційних зв'язків між ними.

Підсумковий контроль. Здійснюється в період прикінцевого засвоєння матеріалу, а також у процесі екзаменів (заліків). Саме на цьому етапі навчального процесу систематизується і узагальнюється навчальний матеріал.

До тестів, які виконують контролюючу функцію, відносять два основних види: тести, що перевіряють рівень оволодіння студентами комунікативною компетенцією (proficiency tests), та тести, які контролюють оволодіння студентами мовним матеріалом та окремими мовленнєвими вміннями за певний період навчання (achievement tests) [7: 136]. У немовному вузі його можна співвіднести із підсумковим контролем, що проводиться в кінці кожного модуля чи по закінченню певного циклу занять.

Основними показниками, що характеризують тест, є валідність і надійність. *Валідність* – показник того, що тест справді оцінює знання і вміння, для перевірки яких він призначений. Якщо експерти згодні з тим, що тест добре оцінює знання й уміння з певної теми, для якої він створений, то його можна вважати валідним. *Надійність* – показник точності та стійкості результатів тесту при його багаторазовому застосуванні. Він означає ймовірність одержання студентами однакових результатів за виконання тесту в різноманітних ситуаціях тестування, зокрема при оцінюванні різними експертами. Тест вважають надійним, якщо різні педагоги однаково оцінюють його виконання студентом [5: 242].

Варто зазначити, що американські дослідники зазвичай говорять не про абсолютну валідність тесту чи її відсутність, а про ступінь валідності тесту, тобто тест може бути більш чи менш валідним.

До того ж валідність визначається не лише характеристиками тесту, а й тим, в якій аудиторії він використовується, з якою метою і яким чином він застосовується.

Американські дослідники також характеризують тести за таким показником, як доречність чи доцільність (relevance). Визначення доцільності тесту полягає в логічному аналізі кваліфікованих суджень досвідчених фахівців. Розробляючи тест, фахівець крок за кроком аналізує його доречність: наскільки доречним є те чи інше завдання; наскільки вони вимагають виявлення засвоєних знань з певного аспекту дисципліни, що вивчається; чи охоплює тест найбільш фундаментальні поняття та головні принципи цього предмету.

Серед інших показників якості тесту варто виділити його: диференційну здатність (можливість виявити студентів з достатнім та недостатнім рівнем знань з дисципліни); практичність (доступність інструкцій і тестових завдань для розуміння учасниками тесту; простота організації і проведення тестування в різних умовах; простота перевірки відповідей і визначення результатів та оцінки); економність (мінімальні витрати часу, зусиль та коштів на підготовку тесту, починаючи з моменту його планування до оголошення результатів) [2: 75].

У разі застосування тестового контролю організуюча функція вчителя проявляється найбільш чітко: потрібно створити сприятливі умови, доброзичливу атмосферу, підібрати цікавий матеріал, аби максимально зацікавити кожного студента. Учитель на свій розсуд може розробляти найрізноманітніші види тестів. Так, для перевірки рівня граматичних навичок та навичок аудіювання можна використовувати тести на вибір правильної відповіді з декількох запропонованих, заповнення пропусків правильним словом, заповнення таблиці протягом слухання, після прослухання, перестановка речень у потрібному порядку і т. п. [8: 28].

Деяко складнішою є ситуація із "мовленнєвими" тестами, розробка яких почалася не так давно. Складність проблеми зумовлюється тим, що досі залишається в принципі незрозумілим, яким чином за допомогою тесту перевіряти рівень володіння тим чи іншим видом мовленнєвої діяльності. Тут є два підходи, згідно з якими володіння тим чи іншим видом мовленнєвої діяльності встановлюється опосередковано шляхом оцінки мовленнєвої поведінки в процесі виконання самої мовленнєвої діяльності та безпосередньо через перевірку володіння студентами певним мовним матеріалом (для чого використовуються "мовні" тести) чи якими-небудь іншими видами мовленнєвої діяльності [1: 195].

На думку фахівців, дидактичні тести мають суттєві *переваги* над традиційними методами контролю успішності [5: 242-243]:

1. Вони дають можливість перевірити засвоєння навчального матеріалу всіма студентами. При цьому застосовують однакову, заздалегідь розроблену шкалу оцінок. Це значно підвищує об'єктивність і обґрунтованість оцінки порівняно з традиційними методами усного і письмового контролю. При створенні дидактичних тестів характер відповіді визначається в процесі підготовки тестового завдання. При підготовці звичайних письмових завдань викладач думає головним чином про формулювання питань і рідко задумується над тим, якими повинні бути *відповіді* на них.

2. Оскільки правильні відповіді відомі ще до проведення тесту, то такі зовнішні чинники, як почерк або граматичні помилки, не впливають на оцінку. Виключається в цьому випадку й упереджене ставлення до студента. Характер відповідей на перші завдання не впливає на ставлення вчителя до інших відповідей студента, оскільки відповіді однозначні й відомі заздалегідь. Те ж можна сказати й стосовно стандартів оцінки. Неузгодженість в оцінках, які ставлять різні вчителі, фактично зникає.

3. Тести успішності потребують коротких відповідей, що дозволяє викладачеві за порівняно короткий час перевірити значно більший обсяг знань, ніж це можна зробити за допомогою звичайних письмових або усних запитань.

4. Тести дозволяють здійснювати регулярний і оперативний контроль за навчальною діяльністю, що спонукає студентів до систематичної підготовки.

5. Тести приваблюють студентів своєю незвичайністю і підвищують тим самим інтерес до навчання.

6. Систематичне застосування тестів, з одного боку, дає можливість видозмінити підсумкові форми контролю, зробивши в них основний акцент на уміннях і навичках, а також знаннях більш високого рівня, з іншого боку – наявність постійного рейтингу в кожного студента дозволяє підвищити об'єктивність підсумкового контролю, а в деяких випадках і зовсім відмовитися від нього.

Таким чином, використання тестів у процесі викладання іноземної мови у немовних вищих навчальних закладах є цілком доцільним і необхідним. Проте варто зазначити, що викладачі повинні розробляти тести залежно від того, на якому етапі вивчення іноземної мови вони використовуються, їх навчальної мети, потрібно також оцінювати наскільки тести вдосконалюють мовну підготовку студентів та наскільки об'єктивно вони оцінюють рівень розвитку знань, умінь та навичок студентів.

Подальшого дослідження потребують аспекти, які пов'язані із визначенням вимог щодо розробки тестів, з'ясування їх структури та можливих форм залежно від виду діяльності, на перевірку якого вони спрямовані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Якубовська Л. П. Використання тестів у навчанні іноземної мови курсантів // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: "Педагогіка і психологія". – Вінниця. – 2004. – Вип. 10. – С. 192-196.
2. Чорна Н. В. Сутнісні ознаки тестів успішності в педагогіці США // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: "Педагогіка і психологія". – Вінниця. – 2002. – Вип. 7. – С. 75-80.
3. Психология: Словарь / Под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова. – 2-е изд., перераб. и дополн. – М: Педагогика-Пресс, 1996. – 440 с.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник. – К., 1999. – 350 с.
5. Галузяк В. М., Сметанський М. І., Шахов В. І. Педагогіка. – Вінниця: "Логос", 2000. – 200 с.
6. Коккота В. А. Лингво-дидактическое тестирование: Научн.-теор. Пособие. – М., 1989. – 214 с.
7. Bachman L., Palmer A. Language Testing in Practice. – Oxford University Press, 1996. – 136 p.
8. Окулічева Н. А. Тестовий контроль знань учнів // Англійська мова та література. – 2007. – № 11 (165). – квітень. – С. 28-29.

Матеріал надійшов до редакції 08.12. 2008 р.

Довгань Л. І. Использование тестов в обучении иностранным языкам студентов неязыковых высших учебных заведений.

В статье рассмотрены основные характеристики тестов как эффективного способа контроля знаний студентов в процессе изучения иностранных языков в неязыковых высших учебных заведениях. Выделены основные виды тестов в зависимости от этапа учебного процесса, на котором они используются. Определены преимущества использования тестовых заданий в учебном процессе.

Dovhan L. I. Application of Tests in Teaching Students Foreign Languages at Non-Linguistic Higher Educational Establishments.

The main characteristics of tests as an effective method of control of students' knowledge in the process of foreign languages teaching at non-linguistic higher educational establishments are considered in the article. The major forms of tests are stated depending on the stage of educational process at which the tests are used. Advantages of their application in educational process are determined.